

med ofte særdeles velvalgte billeder. For den, der ikke er »søstærk« findes der bag i bindene et kortfattet leksikon med de mest nødvendige maritime udtryk.

Henrik Fode

Søren Thirslund: *Træk af navigationens historie I*. (Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1987). 72 s.

Det er et spændende og centalt emne, denne lille serie tager op. Der findes nemlig ikke meget, der systematisk og i et let forståeligt sprog fortæller om, hvordan den søfarende orienterede sig på havet fra fortid til nutid. Der er planlagt tre bind, hvoraf nærværende dækker fra oldtiden til ca. 1530. Bind II følger tiden frem til ca. 1850, mens III. bind går op til vor egen tid.

Den lille bog er velskrevet og veldisponeret, og så fremstår den i et meget vellykket lay-out, udarbejdet af Jens Lorentzen, så tekst og illustration for alvor arbejder sammen. Og det er vigtigt, da emnet kan være særdeles vanskeligt at fremstille forståeligt for den mindre søfartskyndige. Der ses derfor med forventning frem til de følgende to bind.

Henrik Fode

Bente Rosenbeck: *Kvindekøn. Den moderne kvindeligheds historie 1880-1980*. (Gyldendal, 1987). 354 s. ill.

Det er en fantastisk fascinerende, inspirerende, grænseoverskridende og oprørende bog, hvor nyt og gammelt stof om kvinder som objekt og subjekt ganske utraditionelt er sat sammen.

Hovedtesen er, at kvindelighed hverken er et socialt, biologisk, videnskabeligt eller politisk spørgsmål, men har til

forskellige tider været opfattet som værende det ene, andet, tredje eller fjerde. Bente Rosenbeck, som er ansat ved Københavns Universitet, disponerer sit store stof i princippet hårdhændet, men der er grænseoverskridninger. Bogen falder i fire dele, den første vil gøre usynlige kvinder synlige, ved først at sammenholde de generelle statistiske oplysninger med Bente R's egne eksemplificerende formødres. Derefter fremsætter forfatteren sin hovedtese og begynder at beskrive kvinden og hendes krop med tilhørende emner fra medicinen, psykologien m.m. Anden del af bogen handler ligeledes om disse emner, der samtidig bliver historiseret. Trediedelen beskæftiger sig med kvindens – påduttede – to hovedfunktioner moderskabets og hustruens. Også disse temaer bliver behandlet historisk. Bogen afsluttes med kvindebevægelsens mål, resultater og ønsker. Hvert kapitel har korresponderende litteraturafsnit, der dog desværre er ukommenteret.

Bogen er fascinerende og grænseoverskridende, fordi Bente R. prøver at historisere kvindebevægelsens mangfoldige og ligeledes grænseoverskridende emner, men det er svært at få kvindebevægelsen og historien under én hat, da forfatteren ser for meget gennem ideologiske briller – et fænomen, som vist altid er den største fælde ved historieskrivningen. Særligt iøjnefaldende er det i de mange og lange afsnit om kvindens køn. Jeg har aldrig forstået den del af kvindebevægelsen, der er imod at kvindekroppen blev genstand for medicinsk forskning. For hvor har denne forskning da hjulpet mange kvinder sidenhen. Gynækologiens nedvurdering hænger nok sammen med, at det dengang var det andet køn, der gjorde sig klog på kvindens biologi. Samtidig legitimerede lægerne patriarkatet, hvad der jo delvis er rigtigt nok. Det skal kort skitseres og kommentere-

res. Patriarkatet i det ældre samfund sørgede for et socialt komplementerende kønsrollemønster, der mht. kvinden betød husbond- og børnepasning, som lægerne så biologiserede i en tid, hvor industrialismen ellers trak grænsepælene op for kønnene. Staten havde stadig brug for denne komplementerende kvindeopfattelse (staten var jo mandestyret og havde intet behov for »offentliggjorte« kvinder). Da arbejdsmarkedet i 1960'erne fik brug for kvinderne, gik der politik i kvindespørgsmålet, hvor efterkrigsdøtrene trak kvinden ud af privatsfæren. – Jeg har altid haft lidt svært ved at opfatte kvindeligheden og kønsroller i forbindelse med fordelingen af arbejdet i de ældre samfund som et socialt spørgsmål. Jeg vil mene, hvor forrædderisk det end lyder, at det ligesåvel var biologisk bestemt. Hvordan vil man ellers forklare, at man nu i mange efterkrigsdøtres hjem, hvor der ikke køres efter millimeterdemokrati, men hvor begge parter forlængst er emanciperet, arbejder i princippet stort set med den samme traditionelle rollefordeling – den er nu engang det mest praktiske. Der er selvfølgelig den forskel, at hjemmearbejdet før alene tilfældt konen, mens det nu bliver gjort efter de mest praktiske forhold, med de skønne grænseoverskridninger ved f.eks. børneopdragelsen.

Det er svært på få linjer at skulle anmelde dette så vidtfavnende værk, som prøver at historisere så meget som overhovedet muligt af kvindekønnets mangeartede forhold: fra emner som krop, husmoder, moder til børnehaver, legetøj og meget mere. Mange af emnerne er ikke blevet behandlet før eller kun på en helt anden måde. Meget er altså pionerarbejde og kan derfor indimellem godt bære lidt præg af dilettantisme eller hastværk. Når Bente Rosenbeck for eksempel gennemgår den ikke – hjemlige børnepasningshistorie, så

nævner hun ikke det 19. århundredes småbørnsskoler, hvor ældre enlige kvinder faktisk passede (2) 4-8 årige børn og gav dem præliminær undervisning.

Alt i alt synes jeg, at det er imponerende, hvad Bente Rosenbeck har formået at sammentænke og historicere. Som jeg sagde indledningsvis, er det en fascinerende, grænseoverskridende og oprørende bog, kun det sidste står vist for min egen regning, da jeg som faghistoriker med ikke helt så stærke feministiske briller langt fra er enig med forfatteren – som det nok er fremgået. – Så savner jeg også et afsnit om »efterkrigsdøtrene« døtre, der nu står med studenterhuer og tager stilling til deres (for)mødres bedrifter og har deres egne mål og ønsker.

Gerda Bonderup

Johanne Maria Jensen (red.): *Da kvindesagen dukkede op. Kvinden og Samfundet 1885-1930.* (April, 1987). 208 s., ill. 168,- kr.

Bogen er et lidt forsinket festskrift til 100-års jubilæet for Dansk Kvindesamfundets blad »Kvinden og Samfundet«. Det er det eneste kvindeblad i verden, der siden 1885 er udkommet uafbrudt og med samme titel. Redaktøren, som er cand. comm., havde til 100 års jubilæet i 1985 lavet en udstilling, og har nu samlet tingene dvs. mest artikler og annoncer fra bladene. Desværre har man ikke gjort rede for udgiverprincippet.

J. M. J. har kædet mange forskellige artikler sammen både ved at ordne dem under fire hovedemner og ved at knytte kommenterende tekst til. Emnerne er de mest brændende i kvindesagens historie, nemlig kvinders valgret, kvinders erhverv, familie og moderskab samt kønsroller og seksualitet. Artikler-